

Marek Halkiewicz, Joanna Miozga, Wioletta Dyjas

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Biblioteka Główna,
Dział Bibliografii i Dokumentacji

Dział Bibliografii i Dokumentacji Biblioteki SUM – (od)dział do zadań specjalnych

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie wieloaspektowej pracy Działu Bibliografii i Dokumentacji Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Obserwuje się stopniowe poszerzanie zakresu obowiązków Działu – rozbudowę baz danych, wykonywanie potwierżeń dorobku naukowego, organizację i prowadzenie wielotematycznych szkoleń oraz wzrost roli informacyjnej Działu. Coraz większy nacisk kładzie się na nowe formy prowadzenia przekazu informacji – instruktaże w formacie PDF i samouczki zamieszczane na YouTube. Ponadto wykonuje się szereg zadań utrwalających dzieje lecznictwa na Górnym Śląsku. Powodem wzrostu obowiązków i odpowiedzialności zadań podejmowanych przez Dział jest ogólnoswiatowy trend wprowadzania rozwiązań cyfrowych w funkcjonowanie bibliotek.

Słowa kluczowe: bazy danych, rola biblioteki, bibliografia, bibliometria, potrzeby informacyjne, zarządzanie informacją, Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Gwałtowny rozwój technologii wpływa znacząco na zmiany w bibliografii. W swojej książce *Światowy model informacji bibliograficznej* Dorota Siwecka wyróżnia trzy etapy tej ewolucji: państwowy, międzynarodowy i globalny (Siwecka 2015, s. 19). Ambicją autorów niniejszego artykułu jest prezentacja bezpośrednich efektów tych przemian w mikroskali Działu Bibliografii i Dokumentacji Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. W codziennej pracy bibliotekarza bibliografa pojawiają się nowego typu zadania o spodziewanym szybkim czasie realizacji, wysokim stopniu skomplikowania i wiążące się z dużą odpowiedzialnością. Ich realizacja znacząco wykracza poza ramy dotychczasowego, stereotypowego zakresu obowiązków bibliotekarza-bibliografa, stąd podtytuł artykułu, stanowiący zarazem tylko pozornie żartobliwą próbę redefinicji charakteru naszej pracy.

Najważniejszym zadaniem podejmowanym przez nasz Dział jest stworzenie i rozbudowa dwóch autorskich baz: Bibliografii Publikacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach oraz Bazy Cytowań Publikacji Pracowników SUM.

Pierwotnym celem utworzenia Bibliografii Publikacji Pracowników SUM było zgromadzenie opisów bibliograficznych prac naszych autorów od roku 1990. Konieczność sprostania zwiększającej się liczbie zadań o coraz wyższym stopniu skomplikowania wymusiła na nas poszerzenie zawartości bazy i rozbudowę jej funkcji. W efekcie zyskaliśmy poręczne narzędzie o rosnących możliwościach analitycznych.

Od kilku lat rośnie zapotrzebowanie na rozmaite analizy i rankingi dla pracowników, jednostek oraz wydziałów. Dane te wykorzystywane są m.in. do przygotowywania potwierżeń dorobków naukowych, oceny pracowników, podsumowań do akredytacji, a także podczas podziału finansów i ich przydziału poszczególnym wydziałom. Analiza bibliometryczna dorobku pracownika stanowi obecnie istotny element oceny jakości jego pracy zawodowej. Kluczowym elementem realizacji takich wykazów i podsumowań było dodanie charakterystyki (formalnej i merytorycznej) do każdej z publikacji, a także przypisanie jej prawidłowej punktacji ministerialnej i wskaźnika Impact Factor. Raz do roku na podstawie obu naszych baz oraz przy użyciu narzędzia InCites przygotowujemy do uczelnianego newslettera specjalny ranking prezentujący listę pracowników z największą liczbą cytowań oraz najwyższą wartością indeksu Hirscha. W maju 2019 r. przygotowaliśmy także dla uczelnianego Zespołu ds. Logo HR Excellence in Research analizę mającą na celu utworzenie wykazu czasopism otwartych, w których publikowali pracownicy SUM, na podstawie wartości punktacyjnych i liczby artykułów. Dodatkowo każdemu tytułowi czasopisma przyporządkowaliśmy jego wydawcę. Weryfikację prac przeprowadziliśmy dla okresu od 2017 r. do 2019 r.

Ponadto w związku z zapowiedzianą na 2021 rok parametryzacją zaistniała również konieczność stworzenia specjalistycznego narzędzia pomocniczego służącego do określenia (symulacji) tzw. slotów publikacyjnych dla pracowników SUM. Realizacja tych operacji była możliwa jedynie na podstawie znacznego rozszerzenia liczby danych wprowadzonych do bazy – informacje o każdym autorze uzupełniamy o numer ORCID, wybrane przez pracowników dyscypliny, wymiar etatu, udział procentowy w dyscyplinach oraz wymiar etatu dla dyscypliny. Stale monitorujemy również licencje *open access* dla artykułów i umieszczamy w bazie szczegółowe dane na ten temat. W opisie każdej pracy opublikowanej od 2016 r. zaznaczamy autora do korespondencji, ponieważ ta informacja nabiera od pewnego czasu coraz większego znaczenia.

Postawiliśmy sobie również za cel dać pełny obraz życia naukowego każdego z naszych pracowników i ukazać jego dorobek naukowy na tle dotychczasowej kariery. Oznaczało to konieczność dalszej rozbudowy bazy. Dzięki uzupełnieniu indeksu autorów o numer ORCID i PBN ID istnieje możliwość przejścia z poziomu opisów bibliograficznych do profilu PBN, ORCID, a także – w przypadku pracowników ze stopniem doktora habilitowanego i tytułem profesora – do biogramu zamieszczonego w bazie „Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska”.

Drugą z naszych baz, bazę Cytowań Publikacji Pracowników SUM, rozbudowujemy z wykorzystaniem zasobów bazy Web of Science Core Collection (WoS CC). Aktualizacji dokonujemy całorocznie. Profil każdego z pracowników weryfikujemy oddzielnie. W bazie gromadzimy trzy rodzaje danych bibliograficznych – liczbę prac cytowanych, liczbę cytowań oraz wartość indeksu Hirscha – które możemy wyświetlać w odniesieniu do konkretnego autora. Utworzeniu i rozbudowie naszej bazy przyświecają dwa cele – umożliwienie autorom natychmiastowego dostępu do istotnych danych charakteryzujących ich dorobek bez konieczności korzystania z WoS oraz stworzenie wygodnego narzędzia analitycznego do sporządzania rankingów i analiz.

Kolejnym zadaniem naszego działu jest przygotowywanie potwierżeń i analiz dorobków naukowych. Tworzymy je na podstawie Bibliografii Publikacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (lub spisu dorobku dostarczonego przez pracownika spoza SUM) oraz baz Scopus i Web of Science Core Collection. Dokumenty wydajemy na cztery rodzaje okoliczności: potwierżenia dla pracowników SUM w związku z ich udziałem w konkursach, ocenami okresowymi oraz staraniami o przydzielenie grantów (te przygotowujemy całorocznie), a także zaświadczenia dla doktorantów o dorobku, niezbędne do wszczęcia doktoratu oraz do wniosków stypendialnych (te opracowujemy w sierpniu i wrześniu). W roku 2018 wydaliśmy ponad 1400 tego rodzaju dokumentów. Wystawiamy również potwierżenia dorobków naszym pracownikom oraz osobom spoza uczelni, które ubiegają się o specjalizację bądź przeprowadzają na SUM procedurę uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego lub tytułu naukowego profesora. Do kwietnia 2019 r. wykonaliśmy tyle samo analiz bibliograficznych co w całym 2018 r.

Pracownicy Działu Bibliografii i Dokumentacji pozostają w stałym kontakcie ze społecznością akademicką. Komunikacja przebiega najczęściej drogą telefoniczną lub e-mailową, wizyty osobiste zdarzają się okazjonalnie. Tematyka rozmów ulega stopniowemu rozszerzaniu w miarę wchodzenia w życie kolejnych ustaw, przepisów, rozwiązań bibliograficznych oraz informatycznych. Pytania dotyczą różnych aspektów funkcjonowania naszych dwóch autorskich baz. Niektórzy pracownicy są bardzo dociekliwi

lub wymagający wsparcia w obsłudze baz do tego stopnia, że rozmowa przekształca się w indywidualne szkolenie z obsługi wspomnianych narzędzi bibliograficznych.

Częste są telefony od autorów indywidualnych, którzy proszą nas o pomoc w wyborze czasopisma, w którym będą publikować. Dzięki naszym staraniom zorientowanym na poszerzenie świadomości bibliograficznej naszych pracowników pytania ogólne w rodzaju: „Gdzie mam publikować?” są coraz częściej wypierane przez szczegółowe zapytania odnośnie do punktacji danego czasopisma i lokalizowania rzetelnego źródła punktacji. Naukowcy po naszych sugestiach wykazują już sporą nieufność względem zarówno wskaźników bibliometrycznych podawanych przez redakcje czasopism na ich oficjalnych stronach, jak i statusu danego tytułu, stąd zwracają się do nas o potwierdzenie wartości wskaźnika Impact Factor udostępnianych na stronie danego czasopisma, jak również o sprawdzenie, czy tytuł nie jest przypadkiem „drapieżny” lub fałszywy. W takich sytuacjach prosimy o przysłanie linku do danego tytułu. Taka procedura zapewnia jednoznaczne ustalenie przedmiotu naszej analizy (zdarzało się, że pozostający w kontakcie telefonicznym bibliotekarz i naukowiec patrzyli na dwie różne strony www z takim samym tytułem czasopisma). Już wielokrotnie udało się nam zaoszczędzić sporo nerwów i pieniędzy autorom, którzy zdecydowali się poprzedzić wysłanie artykułu do czasopisma zasięgnięciem rady w naszym Dziale.

Niemniej istotne pozostają pytania dotyczące sposobu poprawnego afiliowania do uczelni oraz tłumaczenia na język angielski nazw jednostek naukowych. Dzięki naszym radom oraz specjalnej instrukcji dla publikujących na stronie Biblioteki możemy być pewni, iż ten element publikacji naszych autorów w większości przypadków jest wzorcowy.

Pytania dotyczące punktacji i indeksowania konkretnych tytułów napływają również ze strony Działu Nauki i Współpracy Międzynarodowej. Informacje przez nas udzielane stanowią podstawę w podejmowaniu decyzji o finansowaniu procesu publikacyjnego.

Z kolei pisma okólne rektora SUM, które nakładały na naszych pracowników naukowych obowiązek założenia numeru ORCID, a następnie połączenia go z kontem w PBN-ie oraz POL-onie, doprowadziły do prawdziwego „oblężenia” Działu. Stale odbieraliśmy telefony i e-maile dotyczące numerów ORCID. Pracownicy naszego Działu wyjaśniali, czym jest ORCID, oraz dowodzili celowości całej akcji. Tak duże przedsięwzięcie udało się pomyślnie zrealizować dzięki indywidualnym rozmowom oraz opracowaniu i zamieszczeniu na stronie Biblioteki SUM serii samouczków objaśniających różne możliwości pracy z ORCID oraz dwóch prezentacji wyjaśniających genezę i celowość funkcjonowania nowego numeru identyfikującego autora. Więcej na ten temat będziemy mieli do powiedzenia w kolejnym akapicie, w tym jedynie

chcemy zaakcentować, jak istotne w tak dużych przedsięwzięciach bywają materiały informacyjne. Dzięki nim średni czas rozmowy nie przekraczał dwóch minut, a nasza rola polegała na skrótowym przekazaniu informacji dotyczących nowego numeru identyfikacyjnego oraz odesłaniu rozmówcy do strony Biblioteki z przygotowanymi materiałami szkoleniowymi.

Spore zapotrzebowanie na informacje obserwujemy także w okresie okołoparametryzacyjnym, kiedy wielu pracowników kieruje do nas prośby o praktyczną interpretację zapisów prawnych dotyczących punktacji za publikacje i zasad kolejnych parametryzacji.

Tworzymy również kolekcję numerów ORCID dla pracowników i doktorantów SUM. Składają się na nią umieszczone w segregatorze wydruki wysyłanych indywidualnie przez pracowników e-maili z podanym numerem oraz wpisów w Expertusie i specjalnym pliku w programie Excel.

Nasz Dział odgrywa kluczową rolę w przygotowywaniu danych do parametryzacji. Ponosimy pełną odpowiedzialność za poprawność i kompletność opisów bibliograficznych oraz terminowość ich przesyłania do PBN-u. Transferu danych dokonujemy dwa razy do roku. Bezpośrednio przed parametryzacją dokonujemy szczegółowego przeglądu wszystkich opisów bibliograficznych, które zostaną objęte oceną ewaluatorów. Natomiast po ogłoszeniu wyników parametryzacji na wniosek władz uczelni poddajemy analizie odrzucone publikacje. Dostrzeżone przez nas błędy stanowią potem podstawę do ewentualnego odwołania od oceny ewaluatorów.

Rosnące wymagania stawiane przed społecznością akademicką stanowią bodziec do poszerzania przez Bibliotekę SUM jej oferty informacyjno-edukacyjnej. Na tym polu znaczenie naszego Działu stale rośnie. Mamy możliwość wprowadzać społeczność akademicką w nowe treści, korzystając z nowych metod przekazu informacji. Szkolenia dla doktorantów realizujemy w modelu hybrydowym, łącząc wykład z zajęciami praktycznymi. Instruktaże dotyczą m.in. poprawności afiliacji, zasad punktowania różnych typów publikacji, natomiast zajęcia praktyczne poświęcamy obsłudze baz rozwijanych przez nasz dział, platformy ORCID, menedżera bibliografii Mendeley, a także wyszukiwaniu wartości parametru SNIP dla różnych czasopism.

Równolegle do szkoleń stacjonarnych prowadzimy szkolenia online w formie samouczków. Pionierskim działaniem w tym obszarze było przygotowanie przez naszych bibliotekarzy pierwszego polskojęzycznego przewodnika po wszystkich opcjach programu Mendeley. Pozwala on utrwalić wiedzę tym doktorantom, którzy poznali funkcje wspomnianego menedżera bibliografii w czasie szkolenia stacjonarnego, a osobom nieprzeszkolonym stwarza okazję do samodzielnego opanowania funkcji aplikacji. Sprzyja temu prosty i precyzyjny język samouczka oraz przewaga elementu graficznego

nad tekstowym (liczne zrzuty ekranu i zastąpienie w tekście nazw komend programu ich graficzną reprezentacją w Mendeleyu). Całość zapisaliśmy jako plik PDF o niewielkim rozmiarze i udostępniamy go na stronie Biblioteki. Nasza inicjatywa spotkała się z przychylnym przyjęciem, choć pojawiły się głosy, że – mimo wszystko – „jest za dużo czytania”. Odtąd kolejne samouczki prezentujemy już w odmiennej formie – jako filmiki w serwisie YouTube. Dotychczas powstało trzynaście takich prezentacji uszeregowanych w dwóch odrębnych grupach tematycznych – w pierwszej znajdują się filmy poświęcone różnym aspektom pracy z platformą orcid.org, w drugiej prezentacje omawiające kwestie łączenia kont PBN-u z POL-onem. Każdy samouczek to film, którego kadry to widoki ekranu w czasie wykonywania na nim przez bibliotekarza danej operacji (np. zakładania numeru ORCID). Prezentację wzbogacają pola ze szczegółowymi komentarzami odnoszącymi się do przedstawianego w danej chwili etapu operacji oraz okazyjne wykorzystanie „efektów specjalnych” (np. chwilowe przyciemnianie ekranu z jednoczesnym rozjaśnieniem ważnego fragmentu). Kolejne sekwencje filmu następują po sobie na tyle powoli, że widz może przyswajać wiadomości bez konieczności zatrzymywania czy cofania fragmentów filmu. Samouczki zostały przygotowane dwukrotnie – najpierw przed obowiązkowym założeniem konta ORCID, i później, gdy decyzją rektora każdy naukowiec został zobowiązany do połączenia swojego profilu w PBN-ie z POL-onem.

Efekty pracy Działu zostały docenione przez władze uczelni oraz jej pracowników, chwalono wartości edukacyjne i nowoczesną formę prezentacji objaśnianych zagadnień. Nasze filmiki ściśle odpowiadały zapotrzebowaniu pracowników na szybko i przystępną prezentację ważnych i skomplikowanych kwestii. Dla nas samouczki również mają niebagatelne znaczenie, ponieważ nie musimy już indywidualnie objaśniać wszystkich zawartych w nich kwestii każdemu z ponad tysiąca pracowników uczelni. Z pewnością w odpowiedzi na kolejne zadania i obowiązki stawiane przed społecznością akademicką będziemy poszerzać tę formę dotarcia do naukowców i studentów.

Znaczenie baz danych dla współczesnej bibliometrii jest nie do przecenienia. Jednym z kluczowych elementów decydujących o zasadności istnienia takich baz jest rzetelność zawartych w nich informacji. Niestety niedopracowane algorytmy (choć na szczęście stale ulepszane) oraz błędy w zarejestrowanych artykułach są czynnikami fałszującymi obraz dorobku autorów. W związku ze wzrostem znaczenia baz Scopus i Web of Science Core Collection w 2018 r. rozpoczęliśmy w nich systematyczną korektę błędów w zakresie informacji o pracach i autorach afiliujących do Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Wcześniej tego rodzaju działania podejmowaliśmy sporadycznie przy okazji zgłaszania nieprawidłowości zauważonych

w trakcie analizy cytowań. Obecnie weryfikacja danych dotyczących pracowników została na stałe włączona do czynności pozostających w zakresie prac naszego Działu. W przypadku błędów w bazie Scopus realizacja tego żmudnego zadania ma charakter cykliczny. Składa się z trzech etapów. W zależności od potrzeby scalamy lub rozdzielamy profile autorów tak, aby pod jednym ujednoliconym wariantem nazwiska naukowca zgromadzić całość jego dorobku. Jest to konieczne w sytuacji, gdy publikacje są rozproszone, częściowo umieszczone w profilu pracownika SUM, a częściowo przypisane do niewłaściwego autora o identycznych lub podobnych personaliach.

Następnym etapem jest kontakt z obsługą Scopus. Czasami zamyka się on w dwóch e-mailach – pierwszym informującym o zainicjowaniu procesu łączenia profili i drugim z wiadomością o sfinalizowaniu zadania. Nierzadko rozrasta się jednak do kilku wiadomości, w których musimy precyzyjnie i szczegółowo wyjaśnić powody naszej prośby o dołączenie danej publikacji do profilu autora. Ostatni etap polega na objęciu każdego przeanalizowanego profilu monitoringiem, zarówno krótko- jak i długoterminowym. Należy przez to rozumieć konieczność sprawdzenia, czy nowo utworzony profil zawiera prace w oczekiwanej przez nas liczbie, i ponowną weryfikację profili danego autora w późniejszym czasie. Jest to niezbędne z uwagi na możliwość obciążenia błędami procesu dodawania kolejnych publikacji do bazy.

Inny błąd, na który natknęliśmy się w czasie użytkowania bazy, polega na niewłaściwym przypisaniu publikacji do jednostek naukowych. Nieprawidłowość polega albo na przyporządkowaniu prac naszych pracowników do SUM oraz innych uczelni, albo jedynie do innych uczelni. W tym przypadku korekta zależy jedynie od stopnia nieprawidłowości zapisu afiliacji autorów. Drobne uchybienia, jak np. przecinek postawiony w niewłaściwym miejscu nazwy uczelni czy niedokładne tłumaczenie jej nazwy, stanowią podstawę do zasadnej interwencji u obsługi Scopus. Większe błędy w afiliacjach niestety uniemożliwiają jakiegokolwiek korekty.

Ze względu na ograniczenia czasowe poprawki w bazie Web of Science Core Collection zgłaszane są okazjonalnie i w ograniczonym zakresie. Błędy identyfikujemy w czasie weryfikacji profili pracowników pod kątem nowych cytowań. Koncentrujemy się na usuwaniu nieprawidłowego zapisu personaliów naszych autorów oraz ich niewłaściwych powiązań z publikacjami.

Odmienną działalność prowadzi sekcja dokumentacji naszego Działu, dawniej będąca osobną jednostką Biblioteki Głównej SUM. W połowie lat 80. XX w. w Bibliotece Głównej rozpoczęto dokumentację stanu i osiągnięć lecznictwa i medycyny na Górnym Śląsku. Ich efektem było wydanie w latach 1993–2007 sześciotomowego *Słownika medycyny i farmacji Górnego Śląska*, z których cztery tomy zawierały życiorysy

lekarzy, farmaceutów, dentystów, pielęgniarek i innych osób związanych z medycyną urodzonych lub pracujących na terenie Górnego Śląska od czasów najdawniejszych do współczesnych, a dwa poświęcone były dziejom powstałej w 1948 r. Śląskiej Akademii Medycznej, w 2007 r. przemianowanej na Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach. Ambicją zespołu redakcyjnego było opatrzenie haseł biograficznych oraz rzeczowych bibliografią załącznikową, która odsyłała do źródeł lub obszerniejszych opracowań. Jednocześnie opracowano i opublikowano osiemnaście zeszytów monograficznych poświęconych zasłużonym doktorom honoris causa naszej uczelni, szczególnie rozwijającym się dziedzinom górnośląskiej medycyny, a także dokumentacji i metodologii badań nad historią medycyny na tym terenie. Pozycje wydawnicze prezentujące to ostatnie zagadnienie są pokłosiem trzech konferencji naukowych, które Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej zorganizowała z innymi regionalnymi ośrodkami i placówkami naukowymi gromadzącymi piśmiennictwo, dokumenty i archiwalia z zakresu lecznictwa na Górnym Śląsku lub podejmującymi prace naukowe nad ich opracowaniem i rozpropagowaniem.

Wraz z upowszechnieniem się komputeryzacji podjęto prace nad przetransponowaniem naszych zasobów do wersji elektronicznej i utworzono w 2005 r. autorską bazę internetową, przy powstaniu której współpracowali uczelniani bibliotekarze i informatycy. Baza ta pod nazwą Centrum Dokumentacji Dziejów Medycyny i Farmacji Górnego Śląska dostępna jest ze strony głównej Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego, a w 2017 r. weszła w skład systemu bibliotecznego Aleph 500. Składa się z następujących modułów, które można przeszukiwać według różnych kryteriów, w tym również wewnątrztekstowo:

- „Hasła biograficzne (baza pełnotekstowa)”;
- „Śląski Uniwersytet Medyczny (baza pełnotekstowa)”, a tu:
  - „Kalendarium wydarzeń”,
  - „Hasła rzeczowe SUM”,
  - „Obiekty Uczelni (galeria)”,
  - „Z życia SUM (galeria)”,
  - „Wspomnienia (absolwentów, profesorów)”,
  - „Przemówienia władz SUM”;
- „Publikacje Biblioteki Głównej SUM”;
- „Wykaz nazwisk do opracowania”;
- „Nekrologi z prasy regionalnej”;
- „Literatura pomocnicza w badaniach regionalnych”;
- „Zespoły archiwalne dotyczące lecznictwa”.

Prezentujemy w niej ponad dwa tysiące biogramów lekarzy, lekarzy dentyistów, położnych i pielęgniarek, farmaceutów i aptekarzy oraz innych osób związanych z ochroną zdrowia, w tym prawie wszystkich samodzielnych pracowników naukowych zatrudnionych aktualnie w SUM (autorami tej ostatniej grupy życiorysów są wyłącznie bibliotekarze sekcji dokumentacji). W części poświęconej naszej uczelni można przeszukiwać kalendarium (według dat lub tematu), zapoznać się z historią poszczególnych katedr, klinik, zakładów i innych jednostek, przejrzeć zdjęcia obiektów oraz fotografie uniwersyteckich wydarzeń, przeczytać wspomnienia absolwentów i profesorów oraz zapoznać się z ostatnimi przemówieniami władz SUM. W module poświęconym publikacjom Biblioteki Głównej charakteryzujemy nasz dorobek wydawniczy oraz zamieszczamy linki do jego zdigitalizowanych wersji. Dysponujemy spisem nazwisk osób, których życiorysy warto opracować, oraz wykazem literatury przydatnej badaczom dziejów regionalnych.

Dajemy możliwość przeszukiwania według kilku kryteriów zasobu nekrologów z prasy regionalnej od 1988 r. oraz sprawdzenia, w których archiwach, zespołach i jednostkach znajdują się źródła archiwalne do dziejów lecznictwa na Górnym Śląsku. Baza jest na bieżąco uzupełniana, jednak niestety wciąż niekompletna z powodu kurczącej się liczby pracowników.

W latach 1991–2012 w Dziale wydawano kwartalnik „Biuletyn Informacyjny Śląskiej Akademii Medycznej” – bibliotekarze, będący autorami części tekstów, wykonywali także ich redakcję, adiustację, skład i łamanie w profesjonalnym programie edytorskim, drukarni zlecając jedynie powielenie nakładu. W ramach prac źródłowych opracowano i opublikowano też dwutomowy *Katalog starych druków medycznych w bibliotekach Śląska Górnego i Cieszyńskiego* (1982, 1985) oraz dwutomowy *Jubileuszowy katalog rozpraw doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w Śląskiej Akademii Medycznej* (1998).

Na potrzeby dokumentowania dziejów lecznictwa na Górnym Śląsku, ze szczególnym uwzględnieniem powstania i rozwoju medycznego szkolnictwa wyższego na tych ziemiach, oraz na potrzeby tworzenia wymienionych wyżej słowników i monografii, bibliotekarze Działu Dokumentacji (obecnie Sekcji Dokumentacji) utworzyli kartotekę nekrologów, kartotekę zasobów archiwalnych dotyczących lecznictwa (według siedzib archiwów) oraz kartotekę rzeczową na tematy medyczne – wszystkie będące wynikiem kwerendy w archiwach oraz książkach i czasopismach.

W Dziale gromadzone są ponadto fotografie prezentujące historię naszej uczelni: portrety naukowców i wykładowców, zdjęcia budynków, sal, zajęć dydaktycznych, uroczystości, konferencji naukowych, wydarzeń towarzyskich i sportowych (większość

została zeskanowana na potrzeby kolejnych jubileuszy uczelni). Stale poszerzamy nasze zasoby dzięki darom emerytowanych pracowników naukowych lub cennej spuściznie przekazywanej przez spadkobierców. Każdy taki zbiór wymaga specjalnego zabezpieczenia i opisania oraz udostępniania w zakresie, na jaki pozwala prawo autorskie – to również należy do zadań naszego działu. Dysponujemy też systematycznie uzupełnianym przez wiele lat zasobem wycinków prasowych z lokalnych gazet (dotyczących zarówno uczelni, jak i regionu).

Innym zadaniem Działu były prace nad powstaniem w 2005 r. i udoskonalaniem Biuletynu Informacji Publicznej uczelni, obecnie zintensyfikowane ze względu na rozporządzenie RODO. Pracownik naszej sekcji pełni funkcję głównego redaktora BIP.

W ostatnich latach pozyskaliśmy fundusze z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dzięki którym zdigitalizowaliśmy i zamieściliśmy w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej większość omówionych wyżej publikacji i zasobów, a także będące w zbiorach działu albumy jubileuszowe poświęcone ŚAM/SUM (od dziesięciolecia do czterdziestolecia), unikalne numery uczelnianego pisma „Śląski Medyk” z lat 1954–1956 (zawierające informacje źródłowe i faktograficzne, zdjęcia oraz dodatki naukowe), kilka XIX-wiecznych książek medycznych oraz rękopiśmienny *Receptariusz apteczny Szpitala Chorób Płucnych w Cieszynie* – dzieło jeszcze nieprzebadane, którego zarówno tytuł, jak i rok powstania (1848) są niepewne.

Mamy nadzieję, że dzięki wersjom cyfrowym nasze zbiory dotrą nie tylko do historyków i biografów medycyny, ale też do regionalistów, prasoznawców i miłośników Górnego Śląska. Prace dotyczące selekcji, opisu i zamieszczenia zbiorów wykonali bibliotekarze sekcji dokumentacyjnej Działu Bibliografii i Dokumentacji Biblioteki Głównej SUM, zaś samą digitalizację przeprowadziła profesjonalna, wyłoniona w konkursie ofert firma. Obecnie zbiory te są dostępne w Śląskiej Bibliotece Cyfrowej (<http://www.sbc.org.pl>) w zakładce Śląski Uniwersytet Medyczny – Biblioteka Główna, a w przyszłości zasilą zasoby uczelnianego digitalium. Warto nadmienić, że prace nad koncepcją funkcjonowania uczelnianej biblioteki cyfrowej i jej wdrożeniem również podjęli bibliotekarze naszego działu – działu do zadań specjalnych.

Globalne, rosnące zapotrzebowanie na informacje oraz coraz większa rola programów komputerowych i usług internetowych w codziennym funkcjonowaniu bibliotek niosą dwa rodzaje skutków dla bibliotekarzy. Skutkiem bezpośrednim jest rosnąca liczba obowiązków i zadań obciążonych dużą odpowiedzialnością, a pośrednim – wzrost naszej roli w społeczeństwie informacyjnym (Roemer, Borchardt 2015, s. 210). Na takim tle kwestią czasu pozostaje redefinicja funkcji, które pełniimy (Astrom, Hansson 2013, s. 5–6). Opisanie w tym artykule zadania będą stopniowo

tracić swój dotychczasowy, specjalny charakter i staną się integralnym elementem pracy bibliotekarza bibliografa. Przyszłość bowiem – jak brzmi podzielana przez nas antycypacja autorstwa Jarosława Packa – będzie się rozwijać w kierunku dalszego pogłębiania powiązań bibliografii z różnymi systemami nastawionymi na wyszukiwanie informacji (Pacek 2010, s. 218).

Bibliografia

- Astrom F., Hansson J. (2013). How implementation of bibliometric practice affects the role of academic libraries. *Journal of Librarianship and Information Science* [online], vol. 45, iss. 4, s. 5–6. Dostępny w: <https://doi.org/10.1177/0961000612456867> [przełączany 17.06.2019].
- Pacek J. (2010). Zakończenie. W: Bibliografia w zmieniającym się środowisku informacyjnym. Red. J. Woźniak-Kaspepek. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Nauka – Dydaktyka – Praktyka, nr 120, s. 218. ISBN 9788361464440.
- Roemer R.C., Borchardt R. (2015). Impact and the role of librarians. W: Meaningful metrics: a 21st-century librarian's guide to bibliometrics, altmetrics, and research impact [online]. Eds. R.C. Roemer, R. Borchardt. Chicago: The Association of College & Research Libraries, s. 209–231. e-ISBN 9780838987568. Dostępny w: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/publications/booksanddigitalresources/digital/9780838987568_metrics_OA.pdf [przełączany 17.06.2019].
- Siwecka D. (2015). Wstęp. W: Światowy model informacji bibliograficznej. Programy i projekty (1950–2010). Red. M. Lach. Wrocław, Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 19–25. Nauka – Dydaktyka – Praktyka, nr 162. ISBN 9788364203480.